

Ανάλυση στα γεγονότα

Πανεπιστήμιο: Μύθοι και πραγματικότητα

Μεταξύ TV και δασκάλων

Του ΑΡΙ Γ. ΚΑΖΑΚΟΥ*

Ο εκφυλισμός ήταν ταχύς. Στην κοινή γνώμη επικράτησε η λογική του law and order, ότι το πρόβλημα του ελληνικού πανεπιστημίου είναι πρόβλημα της επιβολής του νόμου και της τάξης, πρόβλημα κουκουλοφόρων, πρόβλημα μολότοφ. Το υπουργείο Παιδείας προτίμησε να συζητήσει είτε με όσους το ίδιο έχει διορίσει είτε με τους βολικούς συζητητές που το ίδιο ανέδειξε. Απολύτως ταιριαστός είναι και ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίστηκε η βία των φοιτητών, όταν υπήρξε τέτοια βία και όχι λειτουργία μηχανισμών: Αντί για κοινωνική, αστυνομική μόνο ανάλυση της βίας.

Όσοι νοιάζονται για το πανεπιστήμιο, και νοιάζονται πολλοί, δεν μπορεί παρά να ενδιαφέρονται λιγότερο για τις «θεαματικές» πλευρές της κρίσης του και περισσότερο για τα δομικά της αίτια. Αυτά που το μεταλλάσσουν σε φορέα ταχύρρυθμης επαγγελματικής κατάρτισης. Παρ' ότι δεν είναι εύκολο να μιλά κανείς για την κρίση του πανεπιστημίου χωρίς αναφορά στις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές παραμέτρους της, δεν είναι δύσκολο να συμφωνήσουμε ότι:

1. Ο μύθος ότι η εκπαίδευση αποτελεί εφελτήριο κοινωνικής ανόδου και ασφαλές μέσο για την επαγγελματική αποκατάσταση έχει καταρρεύσει.

2. Ο μύθος που δευτερογενώς καλλιεργείται, ότι το πανεπιστήμιο είναι υπεύθυνο για την ανεργία των πτυχιούχων του, κρατεί ακόμη. Είναι όμως τόσο δύσκολο να αντιληφθεί κανείς ότι η έλλειψη 50.000 ειδικευμένου προσωπικού στην Ελλάδα δεν μπορεί να δικαιολογήσει ή να εξηγήσει, έστω, τη δραματική ανεργία των πολλών εκατοντάδων χιλιάδων νέων, πτυχιούχων και μη; Μπορεί κανείς να ενοχοποιήσει το πανεπιστήμιο για την τεχνολογική και δομική ανεργία; Ή μήπως δεν κατανοούμε ότι η πανεπιστημιακή εκπαίδευση δεν μπορεί, από την ίδια της τη φύση, να επιτελέσει και το έργο φορέων πρακτικής άσκησης ή να αναλάβει την καλλιέργεια συγκεκριμένων πρακτικών δεξιοτήτων που ζητεί η αγορά;

3. Ο δεύτερος προπαγανδιστικός μύθος λειτουργεί αποενοχοποιητικά για την πολιτική και την οικονομία: Απαλλάσσεται η καθαρά διαχειριστική λογική της πολιτικής, που υποτάσσεται στα δεδομένα της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας (τεχνολογική ανεργία μαζί με μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε χώρες φτηνού εργατικού κόστους, τηλεεργασία δικτυωμένων σε όλον τον πλανήτη συνεργατών, συρρίκνωση πραγματικών μισθών και επιβολή εξαντλητικών ωραρίων) και φορτώνει τα πανεπιστήμια με μια ευθύνη που δεν έχουν.

4. Ας σημειώσουμε, πάντως, ότι, παρά τη συστηματική υποχρηματοδότηση, πολλές πανεπιστημιακές σχολές στην Ελλάδα προσφέρουν εκπαιδευτικό έργο υψηλής στάθμης, όπως αποδεικνύεται και από την παρουσία των αποφοίτων του στον διεθνή στίβο. Όποιος επιμένει να αξιολογεί πρωτίστως τα ποιοτικά στοιχεία της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, γνωρίζει ότι οι εν χρήσει διεθνείς κατατάξεις των πανεπιστημίων στηρίζονται πρώτα απ' όλα σε ποσοτικά κριτήρια, που δεν μπορεί να πιάσει το ελληνικό πανεπιστήμιο, κυριότατα εξαιτίας της συστηματικής υποχρηματοδότησής του.

Η νομοθετική πρωτοβουλία της κυβέρνησης απέτυχε πλήρως. Τόσο σε σχέση με όσα ρυθμίζει όσο και σε σχέση με όσα παραλείπει να ρυθμίσει. Όχι γιατί δεν υπάρχουν και ρυθμίσεις με τις οποίες μπορεί να συμφωνήσει κανείς, αλλά γιατί, συνολικά, η διοικητική, επιστημονική και οικονομική εξάρτηση του πανεπιστημίου από το κράτος γίνεται ακόμη πιο ασφυκτική μέσω του τετραετούς ακαδημαϊκού-αναπτυξιακού προγραμματισμού, ενώ ανοίγει διάπλατα και ο δρόμος για την αλλοίωση του χαρακτήρα του πανεπιστημίου μέσω ιδιωτικής χρηματοδότησης. Το φαινόμενο των πανεπιστημιακών εδρών που ιδρύουν ή/και σπονσοράρουν ιδιώτες (Professor Coca-Cola ή Professor Nike, έδρες Καραμανλή, Μητσotάκη, Κόκκαλη κ.ο.κ.) αποτελεί αγνό μόνο δείγμα αυτού που συμπαραδηλώνει: Υπερίσχυση του ιδιωτικού συμφέροντος σε βάρος του δημόσιου, που εξ ορισμού (θα έπρεπε να) θεραπεύει το πανεπιστήμιο.

Και παραπέρα, εμπορικό κέντρο αντί για πανεπιστήμιο, ερευνητές-παραγγελιοδόχοι έρευνας, πελάτες αντί για φοιτητές. Ήδη πουλιούνται και αγοράζονται όχι μόνον ονόματα εδρών αλλά και περιεχόμενα. Η συνακόλουθη εκπόρνευση διάσημων πανεπιστημίων, όπως το MIT, αποτελεί πια κοινό τόπο, ακόμη και για τους ίδιους τους καθηγητές των αμερικανικών πανεπιστημίων.

Χωρίς να ξεχνάμε ότι τα πλοκάμια της αγοράς διεισδύουν στην εκπαίδευση με πολλούς και ποικίλους τρόπους, όπως π.χ. συμβαίνει με την παραπαιδεία στην Ελλάδα ή με το γεγονός ότι σε κάποια αμερικανικά πανεπιστήμια οι καθηγητές πληρώνονται μόνο εννιά μήνες τον χρόνο. Για τους υπόλοιπους τρεις μήνες πρέπει να ψάξουν οι ίδιοι στην αγορά.

Ύστερα από χίλια χρόνια ύπαρξης της ευρωπαϊκής universitas και 200 χρόνια Διαφωτισμού, δικαιούμαστε να θεωρούμε εδραιωμένη τη συνείδηση ότι καταστατικός όρος, και μάλιστα απαραίτητος για την ύπαρξη

και λειτουργία του πανεπιστημίου, είναι η απόλυτη ελευθερία της έρευνας και της διδασκαλίας, χωρίς καμία εξάρτηση από την Εκκλησία, το κράτος ή, ακόμη χειρότερα, από την αγορά.

Όσοι είναι έτοιμοι να ξεγελαστούν με αλήθειες, π.χ. με την εικόνα ρίψης μολότοφ (που προβάλλεται δολίως ως το πρόβλημα του ελληνικού πανεπιστημίου), δεν θα έχουν πρόβλημα να αφήσουν να τους εξαπατήσουν με ψέματα. Αναφέρομαι στις δημοσκοπήσεις που επιστρατεύθηκαν στη μάχη των εντυπώσεων. Μήπως δεν γνωρίζουν όλοι ότι η αξία των δημοσκοπήσεων είναι εντελώς σχετική; Όχι μόνο γιατί ποτέ στις δημοσκοπήσεις αυτές δεν τίθενται ποιοτικά ζητήματα-ερωτήματα, ούτε γιατί οι δημοσκοπήσεις εμπεριέχουν, σε ένα βαθμό, το στοιχείο της απάτης, ούτε γιατί είναι υπερβολικά εύκολο να υποβάλεις στο κοινό, και ιδίως το τηλεοπτικό, την εικόνα ότι το πρόβλημα του πανεπιστημίου σήμερα είναι αυτό της επιβολής του νόμου και της τάξης (εξ ου και η γνώμη των πολλών ότι καλώς τροποποιούνται οι ρυθμίσεις περί ακαδημαϊκού ασύλου).

Όταν μιλάμε για την ουσία της κρίσης του πανεπιστημίου, σημασία έχει η κατασκευασμένη, με την αποφασιστική σύμπραξη της τηλεόρασης, law and order λογική των «νοικοκυραίων» ή, πρωτίστως, η γνώμη των δασκάλων και των φοιτητών;

* Καθηγητής Εργατικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ